

BÖLÜM 40

COVID-19 PANDEMİSİNDE JİNEKOLOJİK YAKLAŞIM

Deha Denizhan KESKİN¹

Okay ALPTEKİN²

Ali HÜSEYİNOĞLU³

Giriş

Bilindiği üzere yaklaşık bir yıl önce Çin Halk Cumhuriyeti'nde ortaya çıktığı düşünülen Koronavirüs hastalığı (COVID-19) ülkemizde ilk olarak 10 Mart 2020 tarihinde gözlenmiştir (1). 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) hızlı coğrafi yayılımından dolayı COVID-19'un bir pandemi olduğunu ilan etmiştir. Tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 salgını kısa zamanda kontrolden çıkmış ve başta sağlık sistemi olmak üzere hayatın bütün alanlarını etkileyen bir kriz haline dönüşmüştür. Salgınla mücadele kapsamında ülkeler Ulusal ve Uluslararası derneklerin önerileri ışığında kendi sağlık politikalarını düzenlemeye çalışmaktadırlar. DSÖ önerisiyle salgınla mücadelede ilk hedef salgının yayılımını yavaşlatarak sağlık sistemindeki yükü hafifletmek ve ani hasta yükü karşısında sistemin tıkanmasını önlemektir. Geçmiş pandemilerde olduğu gibi hastalığın yayılımını yavaşlaması ile kazanılan zaman salgın sürecinin daha kolay yönetilebilmesini sağlamaktadır (2).

Kısa vadede bakıldığında COVID-19 pandemisi vaka sayısı, prognoz ve mortalite oranları açısından erkeklerin kadınlardan daha fazla etkilediği

görülmektedir (2). Bu görece daha ağır etkilerin nedenleri arasında erkeklerin kadınlara göre kronik hastalıklarının (diyabet, hipertasyon...) daha fazla olması, ekonomik hayatta daha fazla yer almaları, istihdama daha fazla katılmaları ve sosyal hayatta daha aktif olmaları sayılabilir (3). Ancak kadınların kontrasepsiyon yöntemlerine ulaşımında ve artan hastane yüküne bağlı obstetrik/jinekolojik takiplerinde yaşadıkları sıkıntılar kadınların da pandemiden uzun vadede ciddi zararlar gördüğünü göstermektedir (4).

Acil Jinekoloji Yaklaşımı

COVID-19 pandemisi 2020 yılında Dünya çapında bir kaosa yol açmıştır. Bu benzeri görülmemiş kriz durumu hiç şüphesiz en çok sağlık sektörünü etkilemiştir. Bütün ülkelerdeki alışılmış sağlık sistemlerinde hem sağlık personelinin korunması hem de hastalığın yayılma riski azaltmak için başta acil durumlar dışındaki elektif operasyonların ertelenmesi gibi bir dizi yeni önlemler alınmıştır (5). Kadın hastalıkları ve doğum alanında obstetrik açıdan köklü değişiklikler yapılamasa da jinekolojik yaklaşım pandemi sürecinde tümüyle değişmiştir (6,7).

¹ Dr. Öğr. Üyesi Deha Denizhan KESKİN, Ordu Üniversitesi Tıp Fakültesi, Kadın Hastalıkları ve Doğum AD. dehadenizhankeskin@gmail.com

² Araş. Gör. Okay ALPTEKİN, Ordu Üniversitesi Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum AD. okayalptekin@hotmail.com

³ Araş. Gör. Ali HÜSEYİNOĞLU, Ordu Üniversitesi Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum AD. dr.huseyinoglu@hotmail.com

için eller en az 20 saniye su ve sabunla yıkanmalı veya alkol bazlı el antiseptiği ile en az 20 saniye ovalanmalıdır. Operasyon örtü ve önlükleri su geçirmez olmalıdır. OPU/IVF odası ve laboratuvar ile ilgili malzemeler yeterli miktarda sipariş edilmelidir. Malzemeler depoya alınırken yüzeyleri dezenfektan ile temizlenerek alınmalıdır (32,33).

OPU/IVF odası ile laboratuvar arasındaki bağlantı penceresi hasta işleme hazır olunca açılmalı, işlem bitince hemen kapatılmalıdır. OPU/IVF odası ile laboratuvar arasındaki transfer (malzeme, folikül sıvı içeren tüpler, embriyo içeren kateter...) esnasında sosyal izolasyona dikkat edilmelidir (32).

Laboratuvar odasına laboratuvar ekibi dışında giriş çıkışa izin verilmemelidir. Laboratuvarın temizliği ayrı bir personel tarafından, sadece laboratuvara ait temizlik malzemeleri ile yapılmalıdır. Laminer hava akım cihazları dışındaki laboratuvara ait cihazların (inkübatör, mikromanipulator...) dezenfeksiyonu ile ilgili bir çizelge hazırlanmalı ve temizliği takip edilmelidir. Birden fazla kişinin kullandığı mikroskoplar her kullanımdan sonra temizlenip dezenfekte edilmelidir (32,33).

Viral yükün azaltılması amacıyla foliküler sıvıdan yumurta izole edilirken yıkama solüsyonu ile yıkanarak toplanmalıdır. Semen örneğindeki viral yükü azaltmak için kültür sıvısı ile seyreltilmesi önerilmektedir. Yine viral yükü azaltmak amacıyla kültür sıvılarının 48 saatte bir değiştirilmesi tavsiye edilmektedir. Kontaminasyonu önlemek için embriyo kültüründe inkübatörlerin dönüşümlü kullanılması önerilir. Sperm verme odası her kullanımdan sonra temizlenip dezenfekte edilmelidir (33).

COVID-19 pozitif hastalarda yüksek güvenli taşıyıcı ve buhar fazlı depolama tankları kullanılmalı, kesinlikle açık sistem kullanılmamalıdır. Dondurulan gamet, embriyo ve gonad dokuları için ayrı nitrojen tanklarının kullanılması önerilir. Numune tanklarına sıvı nitrojen takviyesi aralıklarını uzatmak ve nitrojen temininde yaşanabilecek sıkıntı ihtimaline karşı yedek azot tanklarının bulundurulması önerilir (32).

KAYNAKLAR

- 1: TCSB (2020). COVID-19 Bilgilendirme sayfası. (01/12/2020 tarihinde <https://covid19.saglik.gov.tr> adresinden ulaşılmıştır).
- 2: WHO (2020). Coronavirus disease (COVID-19) pandemic. (01/12/2020 tarihinde <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019> adresinden ulaşılmıştır).
- 3: Wenham C, Smith J, Morgan R. The gendered impacts of the outbreak. *Lancet*. 2020;395:846-848.
- 4: Hussein J. COVID-19 What implications for sexual and reproductive health and rights globally? *Sexual and Reproductive Health Matters*. 2020;28(1):1-4.
- 5: ASA (2020). Roadmap for resuming elective surgery after COVID-19 Pandemic. (01/12/2020 tarihinde <https://www.asahq.org/about-asa/newsroom/news-releases/2020/04/joint-statement-on-elective-surgery-after-COVID-19-pandemic> adresinden ulaşılmıştır).
- 6: ACOG (2020). Novel coronavirus 2019. (01/12/2020 tarihinde <https://www.acog.org/clinical/clinical-guidance/practice-advisory/articles/2020/03/novel-coronavirus-2019> adresinden ulaşılmıştır).
- 7: RCOG (2020). Coronavirus (COVID-19), pregnancy and women's health. (01/12/2020 tarihinde <https://www.rcog.org.uk/en/guidelines-research-services/coronavirus-COVID-19-pregnancy-and-womens-health> adresinden ulaşılmıştır).
- 8: Leung K, Wu JT, Liu D, et al. First-wave COVID-19 transmissibility and severity in China outside Hubei after control measures, and second-wave scenario planning: a modelling impact assessment. *Lancet*. 2020;25;395(10233):1382-1393.
- 9: Chiofalo B, Baiocco E, Mancini E, et al. Practical recommendations for gynecologic surgery during the COVID-19 pandemic. *Int j Gynaecol Obstet*. 2020;150(2):146-150.
- 10: Weber LeBrun EE, Moawad NS, Rosenberg EI, et al. Coronavirus disease 2019 pandemic: staged management of surgical services for gynecology and obstetrics. *Am j Obstet Gynecol*. 2020;223(1):85:1-19.
- 11: Vivek NP, Ross M, Peter A, et al. Medically necessary, time-sensitive procedures: scoring system to ethically and efficiently manage resource scarcity and provider risk during the COVID-19 pandemic. *J Am Coll Surg*. 2020;231(2):281-288.
- 12: Liang W, Guan W, Chen R, et al. Cancer patients in SARS-CoV-2 infection: a nation wide analysis in China. *Lancet*. 2020;21(3):335-337.
- 13: Lei S, Jiang F, Su W, et al. Clinical characteristics and outcomes of patients undergoing surgeries during the incubation period of COVID-19 infection. *E Clinical Medicine*. 2020;21(100331):1-8.
- 14: SGO (2020). Promoting health equity in the COVID-19 era. (01/12/2020 tarihinde <https://www.sgo.org/resources/promoting-health-equity-in-the-COVID-19-era> adresinden ulaşılmıştır).
- 15: AAGL (2020). COVID-19: Joint Statement on Minimally Invasive Gynecologic Surgery. (01/12/2020 tarihinde <https://www.aagl.org/news/COVID-19-joint-statement> adresinden ulaşılmıştır).

- ment-on-minimally-invasive-gynecologic-surgery adresinden ulaşılmıştır).
- 16: ESMO (2020). COVID-19 and cancer. (01/12/2020 tarihinde <https://www.esmo.org/COVID-19-and-cancer> adresinden ulaşılmıştır).
- 17: ESGO (2020). COVID-19 updates. (01/12/2020 tarihinde <https://www.esgo.org/esgo-COVID-19-communication> adresinden ulaşılmıştır).
- 18: BGCS (2020). Framework for care of patients with gynaecological cancer during the COVID-19 Pandemic. (01/12/2020 tarihinde <https://www.bgcs.org.uk/professionals/covid19-resources> adresinden ulaşılmıştır).
- 19: ASCCP (2020). COVID-19 Resources. (01/12/2020 tarihinde <https://www.asccp.org/COVID-19-resources> adresinden ulaşılmıştır).
- 20: van Doremalen N, Bushmaker T, Morris DH, et al. Aerosol and surface stability of sARs-CoV-2 as compared with sARs-CoV-1. *N Engl J Med*. 2020;382(16):1564-1567.
- 21: Brown J. Surgical Decision Making in the Era of COVID-19: a new set of rules. *J Minim Invasive Gynecol*. 2020;27(4):785-6.
- 22: Menhaji K, Tran AD, Garely AD. Implementing emergency gynecologic surgery guidelines during COVID-19, *The Journal of Minimally Invasive Gynecology*. 2020;27(6):1433-1434.
- 23: Porter J, Blau E, Gharagozloo F, et al. Society of robotic surgery review: recommendations regarding the risk of COVID-19 transmission during minimally invasive surgery. *BJu Int*. 2020;126(2):225-234.
- 24: ESHRE (2020). COVID-19 and ART. (01/12/2020 tarihinde <https://www.eshre.eu/covid19> adresinden ulaşılmıştır).
- 25: ASRM (2020). COVID-19 Updates and Resources (01/12/2020 tarihinde <https://www.asrm.org/news-and-publications/COVID-19> adresinden ulaşılmıştır).
- 26: Rong L, Tailang Y, Fang F, et al. Potential risks of SARS-CoV-2 infection on reproductive health *Reproductive BioMedicine Online*. 2020;41(1):89-95.
- 27: Chui P, Chen Z, Wang T, et al. Clinical features and sexual transmission potential of SARS-CoV-2 infected female patients: a descriptive study in Wuhan, China. <https://doi.org/10.1101/2020.02.26.20028225>
- 28: Salam AP, Horby PW. The breadth of viruses in human semen. *Emerg Infect Dis*. 2017;11:1922-1924.
- 29: Li W, Moore MJ, Vasilieva N, et al. Angiotensin-converting enzyme 2 is a functional receptor for the SARS coronavirus. *Nature*. 2003;426:450-454.
- 30: Song C, Wang Y, Li W, et al. Detection of 2019 novel coronavirus in semen and testicular biopsy specimen of COVID-19 patients. <https://doi.org/10.1101/2020.03.31.20042333>
- 31: Honggang Li, Xingyuan Xiao, Jie Zhang, et al. Impaired spermatogenesis in COVID-19 patients. *E Clinical Medicine* 2020;28(100604):1-8.
- 32: TSRM (2020). TSRM COVID-19 Sonrası Yeniden Başlangıç Önerileri El Kitabı (01/12/2020 tarihinde <https://www.tsrm.org.tr/pro/tsrm-egitim/bilgilendirme/tsrm-COVID-19-sonrasi-yeniden-baslangi-c-onerileri-el-kitabi> adresinden ulaşılmıştır).
- 33: CRB (2020). IVF laboratory management during COVID-19 pandemic (01/12/2020 tarihinde https://www.aab.org/aab/IVF_Laboratory_Management_During_COVID-19_Pandemi.asp adresinden ulaşılmıştır).